

Anthony Lester

VEGYES TÁRSADALOM, VAGY ELKÜLÖNÜLT TÖRZSEK BANDÁI*

Uraim, a Bizottság jelentéséről szóló vita, amelyen nemes barátom, Lord Wallace of Saltaire elnököl, igen időszerű. A jelentésből kiderül, hogy a Bizottság megosztott volt a diszkrimináció leküzdéséről szóló EU-ajánlás megítélésében. Mindazonáltal a jelentés hasznos segítséget nyújt a kérdés általános megértéséhez. Üdvözlendő, hogy a hátrányos megkülönböztetés legrosszabb formáinak leküzdése érdekében a közösség végre új törvényeket alkotott. Ez nem egy szög a zsidó–keresztény társadalom koporsójában: ez az összes világvallás értékének elismerése, nem csupán a zsidó és iszlám vallásoké, de a keresztény vallásé is, amelyen az Emberi jogok európai egyezménye alapszik. Amint a következőkben röviden kifejezem, véleményem szerint a nemes bárónő Lady Young, aki iránt legmélyebb tiszteletem, téved az általa felhozott kifogásokat illetően. Remélem, hogy mondanivalóm elhárítja majd félelmeit, habár kétlem, hogy így lesz.

Néhány bevezető megjegyzéssel kezdem. Az Európai Unió területén sürgősen hatékony antidiszkriminációs intézkedésekre van szükség. Továbbá, a szélesebb Európa Tanács keretein belül szükséges az Emberi jogok európai egyezményéhez fűzött 12. jegyzőkönyv elfogadása is, amely az önkényes vagy igazságtalan megkülönböztetéstől mentes egyenlő bánásmód alapvető emberi jogának általános garanciája lesz, a nemzetközi egyezmény jelenleg is hatályos rendelkezéseivel összhangban.

Nagyon örvendek, hogy a Miniszterek Bizottsága nemrég elfogadta a 12. jegyzőkönyv szövegét. Remélhető, hogy az Egyesült Királyság kormánya a novemberi római konferencián aláírja a jegyzőkönyvet, s azután gyors ütemben ratifikálja azt.

Mialatt a 12. jegyzőkönyv ratifikálására várunk, ahogy nemes bárónő Lady Whitaker mondta, nagyszerű, hogy a Miniszterek Tanácsa formálisan elfogadta a faji megkülönböztetés elleni irányelvet, és hogy egy szélesebb keretek közötti irányelvet is tervez, amelynek célja nem csupán a faji, hanem a vallási vagy hitelvi alapú, a mozgáskorlátozottság, az életkor vagy a szexuális érdeklődés miatti diszkrimináció megszüntetése, amennyiben az munkahely szerzésével kapcsolatosan vagy foglalkoztatás körében történik. Ki kell emelnem, hogy a mindezen

okok miatti diszkriminációt jelenleg is tiltja az Ír Köztársaság joga, holott az nem egy vallástalan világi állam, hanem más európai államokhoz hasonlóan olyan, amelyben rendkívül erős az elfogultság a kereszténység, ezen belül is a katolikus hit iránt.

E javaslatok az EU-n belül mindenkinek megszilárdítják azt a jogát, hogy hatékony jogorvoslatot találjon az említett okokon nyugvó hátrányos megkülönböztetés ellen. Annak ellenére, hogy a Bizottság a javaslatok néhány részlete ellen kritikával és fenntartással élt – amelyekkel nem minden esetben értek egyet –, biztató, hogy a Bizottság mint testület úgy véli, törvénnyel kell garantálni az említett esetekben az egyenlő elbánás elvét. Remélem, hogy a kormány osztja ezt a nézetet, és reformokat fog bevezetni a jelenlegi tökéletlen, következtelen és gyengén érvényesített antidiszkriminációs szabálytöredékek által okozott súlyos gondok elhárítására. A hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölése, valamint a nem csupán nemtől, fajtól, bőrszíntől és mozgáskorlátozottságtól, de kortól, szexuális érdeklődéstől és más minőségtől egyaránt független esélyegyenlőség növelése érdekében már rég itt lenne az ideje csakúgy a brit, mint az európai jog kiterjesztésének.

Elérkezett az idő, hogy a jog érthető és a gyakorlatban követhető legyen. Üdvözlöm a szexuális érdeklődés belefoglalását a keretirányelv hatáskörébe. A hatályos európai közösségi jog nem nyújt védelmet meleg és leszbikus pároknak a hátrányos munkahelyi megkülönböztetés ellen. A keretirányelv javaslatai pótolják ezt a hiányt.

Hasonlóképpen a javaslat a vallási alapú megkülönböztetés tilalmáról az irányelv 4. cikkely (1) és (2) bekezdésében, amely arányos és különleges kivételeket tartalmaz az eredendő foglalkozási követelmények és a vallási szervezetek védelmének szükségessége érdekében, teljesen kiterjeszti majd antidiszkriminációs jogunk védelmét mind a keresztény egyház követőire, mind a zsidó, muszlim, hindu, szikh, buddhista és más vallási csoportokhoz tartozó személyekre.

Idő hiányában nem fogok a bárónő által említett összes érveléssel foglalkozni, de annyit talán röviden mondhatok: miután rámutatott, hogy az irányelv drasztikusan korlátozni fogja a vallásszabadságot, to-

* A Lordok Házában 2000. június 30-án elhangzott felszólalás szerkesztett szövege.

vábbá sérti a személyiségi jogokat és teljességgel elborzasztóan veszélyezteti a vallásszabadságot, a nemes bárónő beszéde végén elismerte, hogy a 4. cikkely (1) és (2) bekezdése igen tág teret enged a kivételeknek. A jelentés 43. és 44. oldalán a 112., valamint a 188–189. bekezdések csodálatra méltóan világosan tárgyalják ezt a kérdést. Egyetértek a Bizottság ezzel kapcsolatos álláspontjával: kiemeli, hogy nekünk Észak-Írországból már voltak vallási szempontból antidiszkriminációs jogszabályaink, amióta a nemes bárónő Lady Thatcher kormánya a Fair Employment (Northern Ireland) Act (Észak-Írország tisztességes munka törvénye) révén 1989-ben megszigorította a törvényt. Ebben a jogszabályban vannak kivételek, mint ahogy a jelenlegi Ír Köztársaság jogalkotásában is vannak, hogy a vallásos szervezetek és követőik szükségleteit kielégítsék. Az Emberi jogok európai egyezményének 9. cikkelye kifejezetten garantálja a vallásszabadság jogát és az Európai Unió szerződésének 6 (2) cikkelye előfeltételezi az emberi jogi egyezmény 9. cikkelyét és más garanciákat. Erre való tekintettel teljes félreértés azt feltételezni, hogy az irányelv sértene az emberi jogi egyezmény 9. cikkelyét, vagy veszélyeztetné a vallásszabadságot.

Gondoljunk csak az Európai Unió többi országára, a nyugatra eső Írországtól kezdve a kontinens – ha szabad így neveznem – katolikus országaiig, s felismerhetjük, hogy – tiszteletlenség nélkül – igen nevetéses azt gondolni, hogy azoknak, akik e keretirányelvet tervezték, szándékukban állhatott bármilyen módon veszélyeztetni a vallásszabadságot.

Egyetértek azzal, hogy a kivételeket nem árt tisztázni, de teljesen elhibázott lenne hisztérikus és félreértésen alapuló félelmeket kifejezni, ahogy a Keresztény Intézet tette ma a Times-ban.

Hátralevő megjegyzéseimben kizárólag a faji megkülönböztetés elleni irányelvre fogok összpontosítani. Ahogy nemes bárónő Lady Whitaker hangsúlyozta, nincs olyan ország Európában, amely mentes lenne a faji diszkrimináció és fajüldözés átkától, ami továbbra is érinti minden állam lakosságát.

A jog nem egyetemes gyógyír: sikere egy sor önkéntes intézkedéstől és általános akarattól függ, amely működteti. De a faji egyenlőség elősegítésének szükséges feltétele az érthető, hozzáférhető, felhasználóbarát és hatékony antidiszkriminációs jogi szabályozás, amely valóban hatékony jogorvoslatot nyújt a faji diszkrimináció áldozatainak az Európai Unió egész területén és a felvételüket kérő országokban.

Helyeslem a javasolt EU-intézkedések alapos parlamenti vizsgálatát. De mivel nyomós érdek szól az irányelv, és politikai készítés az irányelv mielőbbi elfogadása mellett, akár csak a nemes bárónő, Lady

Whitaker, én is helyeslem azt, hogy a kormány június 6-án elsőként foglalt állást a Tanács előtt és támogatta a faji megkülönböztetés elleni irányelvet, annak ellenére, hogy vizsgálata még nem fejeződött be mindkét Házban. Ha a kormány kénytelen lett volna gátolni a haladást, az súlyosan aláasta volna az Egyesült Királyságnak a faji megkülönböztetés elleni harcban elfoglalt vezető pozícióját. A körülmények valóban kivételesek voltak, és igazolták a kormány gyors reakcióját.

A Bizottság jelentésében megállapította, hogy az irányelv különösen jelentős lehet a más tagállamban dolgozó vagy élő, etnikai kisebbséghez tartozó brit állampolgárok jogainak védelmében. De az irányelv haszna ennél minden bizonnyal sokkal szélesebb körű, és jobb volna azt páneurópai perspektívából szemlélni.

Ezt a romák példájával lehet illusztrálni, ahogyan arra a nemes bárónő, Lady Whitaker is utalt. A budapesti European Roma Rights Center társelnökéeként érdekelt vagyok e kérdésben. A romák a legelnyomottabb kisebbség Európában. Alapvető emberi jogaik majdnem mindenhol veszélyeztetettek, maguk fajüldözés és erőszak célpontjai. Rendszeres elnyomásban szenvednek a munkavállalás, művelődés, egészségügy, valamint a javak és szolgáltatások nyújtása területén.

Körülbelül 5,6 millió roma él Közép- és Kelet-Európában, és kb. 1,5 millió Nyugat-Európában. Néhányan letelepedtek, és valamelyik tagállam állampolgárai, mások az üldözéstől való megalapozott félelmükben menekülnek. Európa-szerre mindenütt a faji diszkrimináció akut problémájával kell szembenéznük, amellyel most a tagállamoknak fel kell venniük a küzdelmet, azaz meg kell hozniuk az irányelv által megkívánt szükséges intézkedéseket.

A védelem, amelyet ezek a nemzeti intézkedések nyújtanak, még értékesebb lesz, ha kiterjesztik azokat az EK hatáskörébe tartozó tevékenységeken túlra is. Lehetséges, hogy az irányelv katalizátorként fog szolgálni az Európai Unió faji megkülönböztetés elleni jogalkotásának fejlődésében az 1976-os brit Race Relations Act elvei mentén.

De az irányelv jótékony hatása nem fog az EU jelenlegi tagállamai területén élő roma népességre szorítkozni. A Kelet-Európában élő 5,6 millió roma többsége olyan államokban lakik, mint a Cseh Köztársaság, amely már jelentkezett az EU-tagságra. Mivel a csatlakozási eljárás részeként minden jelentkező államnak az EU-hoz kell igazítania saját jogi szabályozását, a roma és más etnikai kisebbségeknek nagymértékben javukra fog válni az irányelv céljának megvalósítása érdekében alkotott nemzeti jogi szabályozás. Ez az EU-szabályozás történelmi áttörés a fa-

ji egyenlőségért és az Európa nemzeti kisebbségeinek járó igazságért folytatott hosszadalmas csatában.

Jogos a büszkeségünk, hogy országunkban elsőként született jogi szabályozás a faji diszkrimináció ellen, és hogy a stratégiai végrehajtás céljából létrejött a Faji Egyenlőség Bizottsága. De az irányelv több mint egy másolat, néhány szempontból még javít is saját jogi szabályozásunkon. A mi törvényünk 1b szakaszában a közvetett diszkrimináció fogalmának meghatározása erősen technikai jellegű, inkább egy euklideszi algebrai tételhez vagy egy jövedelemadó-törvényhez hasonlít, mint egy emberi jogi rendelkezéshez. Véleményem szerint az irányelv nagyvonalúbb fogalmazása, amely a diszkrimináció igazi problémáinak leküzdését célozza, javít ezen.

Nem akarom Lordságuk idejét rabolni azzal, hogy az irányelv összes rendelkezését végigveszem. Majd mindegyik csodálatra méltó. A bizonyítás terhére vonatkozó intézkedések egybecsengenek a mi jogunkkal, de módosítást igényelnek. A jó angol jogszabályok átvételének más példái az irányelvben a független egyenjogúsági irodákra vonatkozó rendelkezések, amelyek jelentős hatalommal bírnak majd. Ezzel kapcsolatban egyetértek a Bizottság megjegyzéseivel, amelyeket a 160. bekezdésbe foglalt. A szankciókat illetően szintén fontos rendelkezéseket találunk. Remélem, hogy a rendelkezések alkalmazása során más tagállamok utánozni fogják a mi gyakorlatunkat.

Az igen rossz angol jogszabályok átvételének egyetlen sajnálatos példája a sietve tervezett és nemrég beillesztett kivétel, amely a harmadik nemzetiségű felekkel szembeni eljárásra vonatkozik. A Bizottság jelentésének 104. bekezdésében helyesen hangsúlyozta, hogy a bevándorlási ellenőrzés céljából alkotott kivételek esetében meg kell határozni a feltételeket, amelyek alapján a bevándorlási hivatal jogosult lenne faji vagy nemzetiségi származás, vagy

bármely, a 13. cikkelyben felsorolt indok alapján megkülönböztetést alkalmazni. A kivétel, amelyet ezt követően foglaltak a 3. (2) cikkelybe, szükségtelenül széles, és a faji megkülönböztetéstől mentes egyenlő bánásmód elvének aláásásával fenyeget. Ezzel kapcsolatban a miniszter úr segítségére lesz szükségem, de az én értelmezésem szerint ez a kivétel kizárólag a bevándorlási ellenőrzés céljára engedélyezi a faji megkülönböztetést. Remélem, a miniszter úr meg tudja erősíteni, hogy e lazán fogalmazott és meglehetősen veszélyes kivételt a kormány ugyanígy értelmezi. Ha ez a bevándorlási ellenőrzésen túl terjedően is érvényes lenne, ahogy bizonyos olvasat szerint lehetne, annak nagyon rossz következményei volnának.

Ez az ország gazdag tapasztalatokban, amelyeket más európai országok hatásainak, etnikai kisebbségi szervezeteinek és emberi jogi NGO-inak rendelkezésére bocsáthatunk. Az irányelv fantasztikus lehetőséget kínál, és meg is adja hozzá az eszközöket. Mindezeket itt és Európa-szerte minél gyorsabban hasznosítani kellene. Mr. Gurbux Singh, a Faji Egyenlőségért Bizottság új elnöke ezt írta legutóbbi cikkében a Fabian Review-ban:

„Egyértelmű választás előtt állunk. Vagy ünnepljük egyes társadalmunkat, jól érezzük magunkat, és javunkra fordítjuk a sokféleséget, vagy különálló törzsek bandái leszünk, akik magukkal és egymással sincsenek jó viszonyban. Történelmünkben jelenleg mindkét lehetőség nyitva áll.”

Azonban nemcsak a mi országunk áll ilyen választás előtt, hanem Európa és a szélesebb világ. A mi feladatunk biztosítani, hogy a második változat ne következhesse be, és hogy az első változat váljék a 21. századi Anglia és Európa meghatározó elemévé.

(Fordította: Bayer Judit)